

I R O D A L O M.

Az «*Archives d'anthropologie criminelle*» stb. IX kötetének 49-ik száma fekszik előttünk, melyből ki kell emelnünk (Legrain tanulmányát «A degeneráltak törvényszéki orvostanáról.» La médecine legale du dégénére.) Ebben ismét egy erős hang szólal fel Lombroso és iskolája túlzásai ellen. Legrain is beismeri, hogy a degenerált gyakorta válik büntettségé, de — kérdi — következik-e ebből, hogy a büntett okozati összefüggésben áll a degeneratív állapottal? Hiszen számos degenerált van, ki sohasem követ el bűntényt, s pedig lélektani alkatuk nem különbözik a büntettes degeneráltakétól, sőt a recidiválókétól sem.

Úgy találja, hogy a criminológusok igen könnyen túltették magukat azon a kérdésen, hogy mi a büntett? Pedig ez egy előzetes kérdés, mely még nem nyert megoldást, s így az egész theoria hypothetikus alapokon épült, maga is csak hypothesis, bárminő legyen tudományos és pozitív látszata. Született büntettségéről beszélni annyi, mint azt mondani, hogy az ember oly cselekmények elkövetésére való hajlamokkal jó világra, mely cselekmények értékére nézve egyáltalán nincs megegyezés. S ebben benne van az is, hogy a született büntettes tulajdonképen nem létezik. Ebben áll a Lombroso-féle tan tévedése.

Újabban két elmélet foglalt tért, melyek közül egyik a büntettség atavikus, a másik regresszív állapotot lát. Sem egyik, sem másik nem felel meg a valóságnak, mikor a büntetett végleg megállapított fogalomnak tekintik, mert midőn mindkettő bizonyos különös aberrációt lát a büntettségben, mely csak némely egyénknél található: ezzel hallgatólag elismeri azt is, hogy ezeknek különös hajlandóságokkal kell világra jönniök, a minnek czáfolatát azonban fennebb adta Legrain.

Az atavismus azt állítja, hogy a büntettes valóságos vad, a modern civilizációba tévedt ős ember. Elődeink bűnösebbek voltak nálunk, oly fogyatkozásokkal, ösztönökkel, szenvedélyekkel és hajlamokkal, melyeneket modern büntetéseinknél látunk. Milyen különös fogalmak ezek — kiált fel Legrain — voltaképen minő joga állíthatni, hogy a criminalitás mértéke nagyobb volt őseinknél, mint nálunk?

Tény, hogy a büntett, mint sociologiai kérdés s a büntettes, mint anthropologiai kérdés összehasonlító tanulmánya egy fontos pontot, bizonyos antagonismust állapít meg az egyén és a társadalom között, melynek eredménye a büntett. De melyik oldalon áll a büntett? — kérdi Legrain. Épp úgy felróható az egyénnek, mint a társadalomnak. Épp úgy jelentheti az összesség káros hatását az egyesre, mint az egyes káros hatását az összességre. Leggyakoribb esetben mindkettőt egyformán terheli. Ebből aztán kettős felelősség származik: a büntettes és a társadalomé, tekintve, hogy a büntett aetiologiájában egy egyéni és egy társadalmi factor közreműködése vehető fel joggal. A classikai iskolára nézve ez a társadalmi factor alig jó számításba: semmi esetre sem képez legalább önálló elvet, legfeljebb a törvényt alkalmazó bíróra van bízva méltánylása, s ez mindenestre nagy hézag.

Büntető törvénykezésünk mai állásának tarthatatlanságát eléggé mutatja — folytatja Legrain — már maga a korlátolt felelősség föltételezése is. A felől nem lehet kétség, hogy az ember vagy felelős, vagy nem az. Már Feré kimondta, mily meglepő akkor, mikor egyetlen biológus sem tud tényeket felhozni a szabadakarat létezése mellett, megkülönböztetni a tudomány nevében oly egyéneket, kik csak korlátolt elhatározó képességgel s így korlátolt beszámíthatósággal bírnak, és olyanokat, kiknél az teljesen hiányzik. Pedig az emberi személyiséget nem lehet feldarabolni, ha csak egységét nem akarjuk megtagadni.

De erre Legrain szerint nincs is semmi szükség, mert van lehetőség arra, hogy tisztán társadalmi szempontból is enyhébb büntetést szabjon ki a bíróság, a nélkül, hogy azt a korlátolt felelősséggel okolja meg. Ha tanulmányozza a büntettet, annak viszonyát a büntettes személyiségéhez, az azt megelőző vagy kísérő mellékkörülményeket, úgy módjában lesz, a beszámítható-

ság mértéke helyett indokaiban betege ártalmasságának coefficientét formulázni, hogy ítéletének alapjául vegye.

Röviden azzal végzi Legrain, hogy csatlakozik a harmadik büntető anthropologiai congressus óhajához, mely a hibásan úgynevezett börtönmenhelyek (prison-asyly) megteremtését célozza. Ezen új szervezetnek első következménye lenne a büntetések reformja, melyhez képest minden időileg körülírt repressio eltöröltetnék mint elv és igazságosabban arányosíttatnék a büntetések ártalmasságának tartamához. Második eredménye lenne, hogy megkönnyítené a bíróság és az orvos feladatát, kihez nem intéznék többé a beszámíthatóság oly vitás kérdését, hanem csupán a visszaesés lehetőségének s az ártani való hajlandóság valószínű időtartamának kérdését. Ez esetben aztán az elmebetegek intézetében volna helye a valósággal elmebeteg büntettesnek, börtön és fegyház illetné azt a büntettest, ki méltatlannak látszik a büntetés mérséklésére, s börtönmenhelybe küldenék végre azt a büntettest, kire nézve kétség forog fenn, vagy ha úgy tetszik, a degeneráltat.

A hírneves orosz criminalista, Zakrevszkij Ignác kharkovi államügyész is figyelemreméltóan szerepel a füzetben «A büntetőjog elméletéről és gyakorlatáról» írott cikkével. («La theorie et la pratique du droit criminel».) Bevezeteskép érdekesen fejtegeti a német «Kriminalpolitik» szó jelentését és fogalmát. A büntető politika fogalmát, megkülönböztetve a sajátképeni büntetőjogtántól, német eredetűnek vallja, s régi időtől vezeti le. Már Hemckének 1823-ban megjelent kézikönyve (Handbuch des Kriminalrechts und der Kriminalpolitik. Berlin) úgy határozza meg a büntető politikát, mint a törvényhozás arra irányuló technikáját, hogy minden nemzet és minden történelmi időszak különös feltételeihez alkalmaztassa a büntető jogtudomány által elméletben megállapított megtorló rendszabályokat. Liszt Ferencz újból magáévá tette ez eszmét. Büntetőjogi tankönyvének első fejezete ily címet visel: «Strafrecht und Kriminalpolitik», s az van benne mondva, hogy az igazságszolgáltatás szempontjából a büntett és büntetés oly fogalmi általánosságok, melyeket az ok és okozat logikai viszonya szab meg, s hogy a szorosán vett büntetőjog tárgya azon törvényhozási intézkedések előadása, melyekből folyólag a büntetés, mint jogkövetkezmény, kíséri a büntettet, mint cselekményt.

Arra nézve, hogy vajjon a büntető törvényhozás, a bün-

tetéskiszabás és végrehajtás a jognak vagy a politikának rendelő-e alá. Liszt körülbelől így felel meg:

Mindenekelőtt a büntető politikát illeti annak elbírálása, hogy mely esetek azok, a melyekben a társadalmi rendet büntetéssel kell megvédelmezni és mily fenytékek alkalmazandók? A jog juridico-technikai tudománya e részben fontos szolgáltatásokat tesz, különösen midőn meghatározza azokat a jogfogalmakat, melyek a törvényhozás alapjául szolgálnak; de kétségtelen mégis, hogy egy büntető kodex kidolgozása mindenekelőtt politikai feladat. Azután meg, a meddig a positiv jog elismeri alapelv gyanánt azt a tant, hogy «nullum crimen sine lege» — a bíró csakis jogi tekintetek alapján állapíthatja meg, hogy a vád alapját képező cselekmény büntethető-e vagy nem? Ebben áll a jog kizárólagos tere. A mi a büntetés alkalmazását a maga módozataiban illeti, valamint mennyiségileg, az inkább a politika dolga. De ha egyszer az ítélet jogerős és a végrehajtás következik, akkor teljességgel a hasznossági tekintetek döntenek minden más felett, s az úgynevezett politika veszi át uralmát feltétlenül.

Ez az már most, a minek Zakrevszkij ellenemond. Szerinte nemcsak megbotránkoznék a bíró azon a gondolaton, hogy ő politizál, a helyett, hogy a törvény nevében részrehajlatlanul szolgáltatna igazságot; de alapjában véve maga az is, a mit Liszt politika alatt ért, nem egyéb, mint az a mesterség, melylyel a bíró és törvényhozó a büntető tudomány elméleti tételeit a való életre alkalmazza s a bűnösség egyes eseteire és nemeire. Egyszerűen az elmélettel szembetett gyakorlat az, s ez történik minden tudományágban, mely nem akar csupán a fellegek közt járni.

Nem változtat a dolgon Liszt úgynevezett utilitarius elve, mely a büntetést kell hogy irányozza. Midőn e thesiseket Liszt bizonyos emphasisal hangsúlyozza, nyitott ajtót tör be. Mert még a legmakacsabb modern classikusok is tulajdonkép csak a büntetés hasznosságát tartják szem előtt, s ha még expiatióról beszélnek modern társadalmaink laicizálása után, úgy ez a kifejezés többé nem felel meg a való tényeknek. Nem elég azonban kimondani, hogy már a büntetés nem lehet más, mint utilitarius. Világosabban szükség kimagyarázni, mit értünk hasznosság alatt és hogyan akarjuk szervezni a társadalom védelmét

a büntett ellen. A politika szót pedig — hangzik Zakrevszkij tanácsa — ki kell küszöbölni a jogtudomány köréből, s nem szabad a törvényhozókat és bírakat politikai szerephez alacsonyítani le, kik, ha lelépnek a jog tiszteletet parancsoló talajáról, csak az önkény egy újabb formáját kezdeményezik majd a közérdek látszata alatt.

A folyóirat utóbbi füzeteiben ismételten megvitatást nyert themához, a tetoválások jelentőségéről a civilisált társadalomban, Gouzer szól megint hozzá, inkább csak anyagot merítve a tengereszeknél használatos tetoválásokból. Közvetlen kikérdezései során gyűjtött észleleteiből említ egy esetet, melyben a tetoválás eredete felől kérdezett *elpírult*. Különben bevallja, hogy semmi olyant nem tapasztalt, a mi megerősítné e tárgyban Lombroso föltevéseit. Nézete szerint egyetlen következtetés, mely az emberi bőr tetoválásaiból vonható, az, hogy az illető vagy mint gyermek tetováltatta magát, vagy gyermekes kedélylyel bír.

Csak érinteni kívánjuk E. Rollet értekezését is a dajkák és csecsemők bujakórjáról («Le syphilis des nourrissons et des nourrices»), bár a tárgy elképzelhetőleg rendkívül fontos. Már Tourelle Gáspár beszélt a XV. század végén a bujakórnak a dajkák és csecsemők közti átruházásáról; Aquilanus 1498-ban hihetőnek tartotta a csecsemőknek a dajkák által való ragályozását, Cataneai Jakab pedig ugyanígy gondolkozik, mikor azt mondja, hogy «a tej a vér elemeiből táplálkozik, részt kell tehát vennie annak rossz tulajdonságaiban», s hasonló véleményeknek adtak kifejezést Vella, Almenar, Fracastor.

De eddig csak a bujakórnak a dajkáról a csecsemőre való átszármazó képessége forgott szóban; 1544-ig, Amatus Lusitanusig kell lejönnünk, hogy első ízben találjunk rámutatva arra a lehetőségre is, hogy egy csecsemő öröklött bujakórja fertőzőleg hasson a dajkára is. Ez előfordult akkor egy bujakóros csecsemő esetében, ki dajkája útján további kilencz csecsemő és felnőtt egyénre plántálta át a bujakórt. Azután sokan constatáltak hasonló eseteket.

Azonban 1778-ban Hunter halomra döntötte mind e föltevéseket. Szerinte a másodlagos bujakór semmi képlete nem ruházhatja át a betegséget. Ebben a meggyőződésben volt Ricord is, egész addig, míg az értekező atyja, Rollet, ki nem mutatta megdönthetetlenül a másodlagos bujakórnak fertőzőképességét.

Ezen az állásponton tanulmányozza most a kérdést az értekező is, hosszasan taglalva a ragály elterjedésének különböző módjait, kezdve attól, mikor a bujakóros apa a nélkül örökli át betegségét gyermekére, hogy az anyát előbb inficiálná, egész addig az esetig, a mikor az ilykép fertőzött gyermek *in utero* közli a ragály anyagát anyjával, a mikor ez tehát magától a foetustól a placenta útján kapja a betegséget, mely ez esetben nála rendszeren másodlagos képletekkel kezdődik.

Bezárják a füzetet azok a feleletek, melyek a lyoni egyetem törvényszéki orvostani laboratoriuma által bizonyos agy-functiók kérdésében kezdeményezett enquête-re beérkeztek, s melyek ezúttal a belső nyelvképzésre (*langage interieure*) és a sexualis inversióra, megkülönböztetve a sexualis perversiótól, tehát az egyenesen megfordított nemi viszonyra vonatkoznak. Az előbbi kérdésre már eddig is mintegy kétszáz válasz érkezett be, köztük oly egyéneké, mint Paul Adam, Binet, Bourdon, Jules Claretie, Coppée, Coquelin, Alphonse Daudet, Hamon, Lacassagne, Jaques Normand, Zola stb.

Zola nyilatkozata lényegében a következő:

«Mint gyermek jó emlékezőtehetséggel bírtam, azért jutalmat is nyertem; már ekkor nagy szorgalom nélkül dolgoztam, csak éppen a szükségest, semmivel se többet. Azzal fogtam a tanuláshoz, hogy mielőbb végezzek vele és szabad legyek ismét.

«Ágyban elalvás előtt lassan elmondtam leczkémet; ez kitűnő módja az emlékezetnek. Másnap tudtam és szóról-szóra elmondtam. Kitűnő emlékezőtehetségem volt tehát, mely jó tanulásra képesített. De minden épp oly gyorsan el is mult, a szavak elrepültek s idővel a legjobban tudott mondatokat is elfeledtem.

«Emlékezetemnek kiváltképeni sajátsága, hogy akaratomtól függ az emlékek tartóssága. Kitűnő látásbeli emlékezetem van, de ha nem nézek *azzal az akarattal*, hogy megtartsak valamit emlékezetemben, ha nem *akarok* emlékezni, akkor mindent elfeledek. Mikor az írók társasága elnökének választottak, több mint három hetembe került, hogy 24 arcot megtartsak emlékezetemben.

«Látásbeli emlékezetem rendkívül erős, ha felidézem magamban a látott képeket. olyanoknak látom, a milyenek valósággal, vonalaikkal, alakjokkal, színökkel, szagjokkal, hangjokkal

együtt. Minden a végletekig érzékül meg előttem: a napvilág kápráztat, az illat fojt, a részletek belém kapaszkodnak s nem engedik, hogy az egészet lássam. Így Lourdes-ról írt regényemnél csak egy esztendő múlva szedtem össze jegyzeteimet.»

Azután regényei alkotásába nyújt Zola érdekes bepillantást.

«Ismeretes, miként írom regényeimet. A lehető legtöbb adatot gyűjtök össze. Utazom, szükségem van tárgyam atmosphaerájára. Megkérdeszem a szemtanúkat azon tényre nézve, melyet le akarok írni. Semmit sem költök hozzá, a regény magától szülemlik meg az adatok tömegéből. Mikor például a «Debacle»-t írtam, elmentem Sedanba; tudakozódtam a legjobb forrásoknál. Az alakok maguktól jelentkeztek; nem kellett-e egy ezredes, egy kapitány, egy hadnagy, egy káplár, meg egy csomó ember? Mihelyt az alak feltűnik előttem, tudom, mi a dolgom vele, ő benne élek.

«Nálam a szónak nincs nagy jelentősége. Azt a képzelet vagy a gondolkodás hozza magával, könnyen tudok beszélni, de az ékesszólásig csak a szenvedély hatása alatt bírok emelkedni. Útálom a közhelyet, mert megbénít és gátol beszédemben.

«Gyakran meglep a leírt szó, mintha sohsem láttam volna. Bizarrnak, rútának, kellemetlennek találom. Mindig megfelelő képet ébreszt bennem, elmémben sem nem olvasom, sem nem mondom el. Ha írok, a mondat mindig euphonia útján képződik bennem, zenei hatás alatt állok. Mint gyermek imádtam a verseket és sokat is írtam. Az igazi zene hidegen hagy, azt hiszem, nincs jó hallásom, csakis reflexióból szeretem a zenét, érzem a mondat rhythmusát, rábírom magamat. Egy hiatus megdöbbsent és megbotránkoztat.

«Kifejezéseimet nem készítem elő, beledobom magamat, mint a vízbe szokták. Nem félek a szavaktól, bátor vagyok velök szemben, rajtok török, s a többit az euphoniára bízom.

«Regényíróinknál ez szokatlan. Minden író, a kit csak ismernek, csillogtatni szereti kifejezéseit, mielőtt leírná. Nálam egészen ellenkezően áll a dolog; legjobb az, a mit legelőször csinállok. Gyorsan kifáradok; ha négy-öt lapot megírtam, abbanhagyom. Három óránál többet egy nap nem dolgozom. Erős munkásnak híreszteltek; ez tévedés. Igen rendes és igen lusta vagyok. Gyor-

san csinállok mindent, hogy annál hamarabb vége legyen és megpihenhessek.

«Végül fölemlítem, hogy rövidlátó vagyok és kilenczes számú szemüveget használok 19 éves koromtól fogva. Akkor vettem észre, hogy többé nem bírom olvasni ablakomból a színházi falragaszokat.

Érzékszerveim jók; szaglásom kitűnő. Sokszor álmodom. Álmaimban hiányzik a világosság. nem látom a napot, a nappalt, a tárgyak szürke és kétes világításban vesznek el.»

* * *

Ugyancsak az «*Archives*» 50., ez év márczius 15-iki számában E. Laurent fölveti «*Les mariages consanguins et les dégénérescences*» című tanulmányában a vérrokonok közti házasságok káros erkölcsi és physikai következményeinek annyit vitatott kérdéseit. Érdekes, hogy Laurent e kérdést egészen tapasztalati alapon, t. i. két champagne-vidéki falu 3—300 főnyi lakosságá-életviszonyai tanulmányozásával kívánja megoldani, mely helyeken az összes másfél század folyamán létrejött vérrokon házasságokat egyes tagjaiban physikai és psychikai nyilatkozásai oldaláról vette szemügyre. Az eredmény pedig az, hogy a vérrokonság hatása egyszerűen az átöröklés fokozásában s a morphologiai és physiologiai sajátságok átruházásában nyilvánul, úgy hogy míg két külön fajú egyén egyesülése bizonyos antagonismust teremt, melyben mindkettő hibái egymást ellensúlyozhatják s ekkép egy tökéletesebb ivadéknak adhatnak életet, addig ha mindkettő erében ugyanazon vér csörgedez, ezen kibékítő folyamat helyett az alaptulajdonságok intensivebb kiemelkedése következik be.

Mi tehát ebből a tanulság? Az, hogy — mint Lacassagne igen szabatosan kifejezi — nem maga a vérrokonság az, a mi egészséges vagy beteges, hanem azok a föltételek, a melyeken alapszik. Van vérrokon házasság, mely egészséges elemeket hoz magával, és van, a mely pathologikus antecedentiákból keletkezik. Önmagában azonban semmi veszélyt nem képez, sőt elősegíti a legjobb testi és erkölcsi tulajdonságok átruházását, tiszta fajoknál. kedvező társadalmi milieu-ben, holott a városok népénél, a modern családi életben igen természetesen mind nagyobb elfajzásokra vezet. De azt mind általánosabban kezdik elfogadni, hogy vérrokon házassági viszonyoknak absolute nincs kedvezőtlen

befolyása a gyermekek egészségére, ha a házastársak egészségesek, ha családjokban nincs lappangó vagy nyilvánvaló öröklött kór s ha megfelelő korúak.

Bertillon is azon a nézetben van, hogy a vérrokon házasságok eredménye, hogy gyors enyészet felé visznek bizonyos degenerált családokat, ellenben új erőre fejlesztenek másokat. Lehet tehát szó a vérrokon házassági viszonyra alkalmas és nem alkalmas családokról; utóbbiak rohamosan elpusztulnak, míg az előbbieket tovább virágoznak, a nélkül, hogy a rossz hajlamú vérrokoni viszonyynyal járó jellemzetes beteges típusokat mutatnának. Nem egyéb ez tehát, mint próbakő, mely kérielhetetlenül kimutatja a fajok romlottságát, a hol azok be akarnak olvadni a társadalom tömegeibe, de épp úgy kiemeli, sőt fokozza az egészséges és tiszta faj életképességét is. Ugyancsak Bertillon kiszámította, hogy ezer házasság közt mintegy tizenháromnál forog fenn vérségi viszony, s ezeknek túlnyomó többsége unokatestvérek közt fordul elő, csak öt százalékot képeznek a nagybátya és unokahúg, s csak másfél százalékot a nagyúné és unokaöcscs közti házasságok.

Igaz, hogy sokan élnek abban a meggyőződésben, hogy a nagy arisztokrata családok kihalása is első sorban az egymás közötti házasodásnak tulajdonítható. Itt azonban Laurent egész más okokat lát érvényesülni; mint pl. a háborúk, a hadi és egyházi hivatás, az alcoholismus, a nemi kicsapongások, a nevelés hibái stb. Ime a zsidó nép, megvetett helyzetéből kifolyólag, századokon át volt kénytelen vérrokon házasságokat kötni, mégis épen, egészségesen bírta magát fentartani (?).

Egészen más okokra kell visszavezetni az incestuosus viszonyokból eredő magzatok gyöngeségét, s ez részint a fel- és lemenő ágbeli vérrokonok közti nagy korkülönbség, részint az alig serdült gyermekek közötti nemi érintkezés koraisága. És csakugyan föltehető, hogy éppen az utóbbi tekintetek szabták a régi törvényhozók elébe parancsoló szükségként a tiltott rokonsági ízek felállítását, csakhogy könnyelműen elősegítsék az ugyanegy földél alatt lakók korai nemi érintkezését a primitív család ősi promiscuitásában. Ezt szent Ágoston már erősen sejtí; szerinte a fivérek és nővérek közti házassági tilalom csak az embertársi szeretet kérdése. Ugyanis az ember legszentebb érdeke — úgy mond — hogy a szeretet kötelékeit ne korlátozza szűk körre,

hanem minél nagyobb számú tömeget öleljen egybe a szeretet lánczával. Még jobban eltalálta a valódi okot aquinói Tamás, ki a legkategorikusabban kijelenti, hogy azért tiltották meg a házasságot az egy családban lakók közt, mert tartottak attól, hogy ha megegyednek, hogy egymással nemi viszonyba lépjenek, az felszítja a szenvedélyeket; már pedig az Isten imádata nem a testi eredet, hanem a lelki malaszt útján terjesztendő, s tudták, hogy ha a tilalmat minél távolabbi ízekre kiterjesztik, ezzel az atyafiság és vérrokonság által széles körökre terjesztik ki az embertársi érzelmeket.

A következő czikk tárgya a kivégzések nyilvánosságának oly korszerű kérdése («La publicité des exécutions capitales») Bérardtól, ki felmutatja előttünk a halálos ítéletek végrehajtási módjainak egész történetét. Róma hanyatló korának népe már ostromolta az amphitheatrumot, hogy tanuja legyen a gladiatorok megöletésének s a keresztények széttépésének a fenevadak által. De épp úgy tódultak a középkor keresztényei is tomboló dühökben a máglyák köré, melyeken az eretnek vagy boszorkány lelte halálát. A katolikus hit, a theokratia ez időszakában nem létezett nyilvános ünnepély auto da fé nélkül, nem volt népmulatság a nélkül, hogy legalább néhány vértanú ne hamvadt volna el az inquisitio felgyújtott tüzein. S a vad népeknél a foglyúl ejtett ellenség vagy elítélt kínhalála ma is a legkeresettebb látványosság.

De csak a halálbüntetés őrizte meg helyét napjainkig a nyílt utcán, s még a guillotine és a bitó is ma már mintha szégyenelné átlépni a fegyház küszöbét, csak a kora reggeli órákban emelkedik sötéten, baljóslatúan, néhány kiválasztott hajnali néző szemei előtt. De mily hosszú időre volt szükség ehhez is! Ötven évvel ezelőtt még egy nagy criminalista, Pellegrino Rossi, el sem tudta képzelni, hogy lehetséges legyen valaha eltörülni a kivégzések nyilvánosságát, pedig Rossi humanus, szabadelvű tudós volt, a ki már akkor belátta, hogy a büntetésnek nem szabad más, mint ünnepélyes, szinte vallási izgalmat előidézni, s ezért a törvényhozónak figyelemmel kell lennie arra, hogy ha már ki nem kerülheti a halálbüntetést, távoztasson el annak végrehajtása körül minden visszataszítót, minden fölösleges hosszadalmasságot, minden torturát és szükségtelen kínzást. E szempontból kell előnyt adni — írja büntetőtanában — oly végrehajtási módoknak, mely nyilvánossága és ünne

pélyessége mellett, lehetőleg megkímél egy erős embernek egy védtelennel való küzdelme rút látványától, attól a látványtól, hogy egyik ember leigázva a másiknak testét, erejének minden megfeszítésével igyekszik kicsavarni belőle életpárját.

Franciaországban épp most fogadott el a képviselői kamara bizottsága egy, a senatus által már megszavazott törvényjavaslatot, mely a kivégzések nyilvánosságát szorítja meg, s ebben csak követi más művelt államok példáját, hol, mint Németországon, Svédországban, Oroszországban, Angliában, az Egyesült-Államokban és nálunk is, büntető-törvénykönyvünk 21. §-a szerint, ez az elv rég diadalmaskodott.

Abban a jelentésben, melyet a francia törvényjavaslat kíséretében a bizottság részéről Reinach a kamara elé terjesztett, találóan bírálja a kivégzés nyilvánossága mellett felhozni szokott érveket «Ha a kivégzés látványa — úgymond — csakugyan megfélemlítő, visszaretentő hatással volna, akkor milyennek kellene lenni a nyaktiló körül sereglő néptömeg magatartásának? Csöndesen, némán érkeznék a helyszínére, a hol a társadalom igazgatszolgáltatásának legrettenetesebb actusa készül végbemenni; némán és reszketve néznék végig az irtóztató drámát s szomorúan, leverve távoznék, vagy legalább is magába szállva, gondolatokba merülve, a véres expiatio után. Már pedig a dolog egészen ellenkezőleg áll.»

S valóban a halálos ítélet végrehajtása, az emberi igazgatszolgáltatás legnagyobb ténye, melyet vallásszerű áhítattal kellene környezni, a tömegre nézve csak izgató látványosság, a nemtelen vérszomj kielégítésének alkalma. A guillotine körül prostituáltak, csavargók, kiélt rouék sereglenek és mindazok, kiknek erkölcsi érzékek hiányzik, rájok nézve ez egy szörnyű saturnalia alkalma a sötét éjben, a nyílt utcán; orgia, melyben a furiává vált vadállat szennyes ösztöne nyilatkozik megdöbbenő módon.

A törvényszéki orvostan köréből veszi tanulmányát *Lacassagne* (Assasinat ou suicide), midőn számos kísérlet egybevetése alapján vizsgálja, hogy vajjon a hulla kezében talált revolver öngyilkosságra vall-e föltétlenül, vagy nem zárja ki a gyilkosságot? A merevség és a hullagörcs jelenségei tisztázása után számos példáját sorolja elő a controvers eseteknek, de véleménye mégis inkább odahajol, hogy nincs kizárva, mikép egy hulla keze a beléje nyomott fegyvert a megmerevedés után erősen szorítva tartsa. Közli egy

gondosan megszerkesztett szakértői véleményét egy fölmerült és vizsgálat tárgyául szolgált esetben, kiterjedve a lövészi seb irányából vont következtetésekre is, valamint azon kérdés vitatására, hogy erőszakos halál esetében a szemek csukott állapota okvetlen idegen kéz beavatkozására mutat, kivéve azon esetet, ha a halál álmom közben keletkezett be. E fontos tudományos eredményeket a törvényszéki nyomozás szempontjából lehetetlen kicsinylenünk.

Aubry és *Corre*-nek egy sajtó alatt levő s a retrospectiv criminológiához, illetőleg a büntett ethnikájához becses adalékul szolgáló művéből vett terjedelmesebb mutatóvány után, melyben a szerzők a régi Bretagne localis criminalitásával foglalkoznak a bírósági archívumok adatai nyomán — a füzet folytatja a normalis és pathologikus psychologia egyes nyílt kérdéseinek documentumszerű megvilágítását a nagy közönség elé bocsátott kérdésekre beérkezett válaszok alakjában. Most Paul Adamtól és Coppéétól olvasunk érdekes önvallomásokot a *belső nyelv* és gondolat kifejezés tárgyában önmagukon észlelt tapasztalatokról, továbbá a *sexualis inversio* analytikus képét nyújtja Raffalovitch, és egy névtelennek Zolához intézett megható nyíltságú levele.

* * *

Revue philosophique de la France et de l'étranger.
Nr. 4. Avril 1894.

Ez az elsőrangú francia bölcseleti folyóirat szerencsésen egyesíti magában a metaphysikai vizsgálódási módszert a positivvel, sőt újabban a geometriai és matematikai alapelveket is a philosophiai kutatás kiinduló pontjaiul sikerrel alkalmazza, mint legújabb cikkében *Delboeuf* «*A régi és az új geometriáról*» (L'ancienne et les nouvelles géométries) vizsgálódásai tárgyául a tér problémája szolgál, melyet Lobacsevszky és Riemann után a meteuclidianus geometria szempontjából próbál eldönteni. Így elsőben is, a négy kiterjedésű tér lehetőségét véve kritika alá, következő analógiákat állapít meg.

Egy egyenes vonalon egy pontot valamely már adott ponttól való távolsága határoz meg; egy síkon ellenben két adott vonaltól való távolsága, végül az általunk ismert geometriai térben három adott siktól való távolsága. Tovább folytatva az